

tekezései közt bővebben leírva 's lemásolva kijőjenek. A' jelen könyvhöz kapcsolt 33 tábla a' benne előhozott fajok' geographiai elosztását mutatván, a' kaukazi faunának, 's más europai vidékekhez képesti viszonyainak érdekes általtekintését adja.

MAGYAR LITERATURA.

33. Legujabb jelenetek pesti novemberi vásár óta.

A' szépliteratura' mezején legujabban *Garay Nepumuk* Csatár című, Hunyadi J. korából vett hőskölteménye (Pest, Károlyi' nyomt. 8) vonta magára a' műbarátok' figyelmét. Almanachjaink' sorából az *Urania* 's *Nefelejts* elmaradtak, 's támadt a' két *Aurora* mellett egy kisebb „*Vilma*“ czímmel (Pozsony, 24rét.) novellai, lyrai 's dramai tartalommal. *Bajza* Aurorájában (Pest, ifj. Kilian, n. 12. 425 l.) két víg, 's egy romános elbeszélés mellett *Vörösmarty*' első vigjátéka: A' fátyol' titkai (5 felv. versben 's folyó beszédben vegyest) 's Bajzától egy történeti rajz (Coriolan 's a' háborgó Roma) állanak; lyrai darabokat Bajza, Czuczor, Garay, Székács stb. adtak. Az a' másik *Aurora*, mellyet a' cím szerint *többen* folytatnak (Pest, Károlyi, 16rét, 346 lap) ez úttal elbeszélésekben (ha eredetiekben nem is) gazdag; néhány régi vers mellett kitünő benne „*Mohács*“ czímmel egy költői elmélkedés. Figyelmet érdemlők még *Vajda Péter*' tréfás elbeszélései: „A' legszebb leány“ cím alatt (Pest, 8), 's *Jakab*' vigjátéka: „*Falusi lakodalom*“ (az *academia*' Eredeti Játékszíne' 3d. kötetében, Buda, n. 12). A' lyrai költés csak *Gr. Teleki Ferencz*' verseivel (kiadta *Döbrentei Gábor*, Buda, 16) bővült, mellyekhez néhány leveleiből töredékek járulnak. Literaturatörténeti tekintetben érdekesek: *Gr. Gvadányi Józsefnek* *Donics András*hoz írt levelei válaszaikkal (Nagyszombat, Wachter, 8). — *Fordítások*: *Wieland*' *Abderitái*, Erdélyi *Károlytól* (Pozsony, 8. 2 köt.); *Musaeus*' travestált regéi, *Staut József* által honosítva (eddig 2 köt. Pest, Károlyi, 8), az *Ezeregy éjszaka*' 18d. 's utolsó kötete (Pest, Károlyi, 12), *Cato*' erkölcsi páros versei (Pest, *Beimel*), 's *Kotzebue*' jelesb szindarabjai, fordítva többektől (*Kassa*, *Werfer*, 16rét) eddig 8. kötetben tizenegy néző v. vigjáték.

A' *nyelvtudományt* legujabban az *academia* két szókönyvvel bővítette, n. m. *Zsebszótára*' német-magyar részével (Buda, kis Sadrét, 53½ iv, 3 oszlopra); 's egy *Philosophiai műszó-*

tárral (Buda, n. 8ad.), mely a' philosophia' mezején eddig elő, különféle régi 's ujjabb írók által próbálgatott műszavakat adja. *Szekrényesy Endre* az ismeretes „Tiszti írásmód' saját szavai“ 3d. kiadását nyújtja czélirányos bővítésekkel (Pest, Károlyi, n. 8), 's *Kunoss Endre* „Gyalulat“ cím alatt a' magyar beszédben és írásban használgatott idegen szavakat írta össze, azoknak megfelelő, már divatos, vagy ujonan ajánlt magyar szavakkal.

A' *philosophia* folyvást parlagon hever. Csak egy, ide tartozó munkát említhetünk, de azt örömmel: Irány írta b. *Jósika Miklós*“ (Kolosvár, 8); jelszava: Virad, haladjunk! cikkelyei: bátorság; uri, aljas; kor; bal irányzatok; szenvedelmek; önyugtatások; köznép, népkegy; vitatások; illő; gyengédség; anglomania; enyém, tied; különösségek; gúnyiratok; góg; hiuság, dicsvágy; gazdálkodás, elmésség. Nevelésről *Spányik Glycer* írt, de latinul (*Doctrina educationis*, Buda, n. 8).

A' *hittudomány*' mezején három folyóírás tart fenn némi elevenséget; *Guzmics*' Egyházi Tára (eddig 6 kötet, Pest, Beimel' nyomt. kis 8., képekkel), a' Kovács Mátyás által kezdett, 's *Osvald Ferencz* által folytatott „Egyházi folyóírás“ (eddig 4 köt., Pest, Beimel' nyomt. n. 8.) 's a' *Salamon József* által szerkeztetett „Erdélyi predikatori tár“ (eddig 3. köt. Kolosv. 8. képekkel). Az Egyházi Tárnak legújabb (már a' folyó évben kijött, 6d.) kötetében folytatja *Guzmics Éden*, *Religio*, *Egyház* című darabjait 's a' *Sambuga*' leveleit; 's érdeklő a' hazai régiségek' minden barátjaira nézve a' pannonhegyi templom' története 's leírása *Szedertől*, 's a' nagy munkásságu *Koller*' rövid élete a' kiadótól. Általánosb érdekűek *Osvald*' folyóírása' utolsó füzetében *Vass*' történeti értekezése az egyházi birodalomról, 's *Jankovich Miklóstól* a' szentírás' öt különb és eredeti (-ből tett) magyar fordításainak megismertetése. Az erdélyi Pred. Tár' fő tárgyai egyházi beszédek 's agendák; e' helyt különösben említendő a' kölcsönös tanítás' módjának rövid rajza oskoláink' állásához alkalmazva (I. köt.), 's *Bod Péter*' élete ('s képe *) III. köt.); a' 2d. kötetben álló, erdélyi evang.-ref. egyház' névkönyve szerint jelennen e' test-

*) A' kiadó, Szenczi Molnár Albert 17d. századbéli, nagy nevű magyar író' képe'nek hozzá küldését kéri, hogy azt Molnár' életírása mellett adhassa. Örömmel terjesztem a' Tudománytár által is Salamou úr' hazafi czélu kérését.

vér hazánkbeli ref. anyaszentegyházban egy püspök alatt (Bodola János), 18 egyházi vidékben, mellynek mindenikében egy esperes, egy v. két jegyző 's egy igazgató van, 611 lelki pásztor sáfárkodik.

Jog- és országtudomány. Történeti tekintetben érdemelnek itt említést a' magyar országgyűlés' naplója 's irományai (Pozsony, Weber és Landerer, fol.) 's az erdélyi országgyűlés' naplója (csak augustusig), jegyzőkönyve (most még csak január' 14ig) 's irományai (még csak oct. végeig; mind Kolosvár, az ev. ref. colleg. bet. fol.). *Császár Ferencz* Beccaria' classicus könyvét adja a' bűnök és büntetésekről, olasz után (Zágráb, Suppan, 8.), és *Srányi János* a' „Statusadosságok és statuspapirosok“ felől értekezik bővebben (Pest, Károlyi' bet. n. 8.).

A' *történettudomány*' buvárló ágát *Kovacsóczy Mihály* kívánja historiai zsebkönyvével (Arpadia, Ild. év, Kassa, 1835. Werfer. 12.) gyarapítani. A' folyó évi kötet' tartalma: II. Rákóczy Ferencz és Vay Ádám' emléke; a' kenezekről további vitatás; I. Apafi Mihály' emléke; Bálintitt (*Jerneynek* ez iránti kétségeit lásd az idei Tud. Gyűjt. Ild. kötetében); a' Forgácsok; Zrínyi János; Báthori Zsigmond; a' szentléleki vár; Zólyom; diplomaticai tarlózat; Kassa' történeteinek rövid évkönyve. *Gr. Kemény József* m. t. t. tagon kívül, úgy látszik, legmunkásb írója ezen honi zsebkönyvnek a' kiadó maga. A' külföld' történeteire is kiterjeszkedő *Klio* historiai zsebkönyvnek, mellyet prof. *Szilágyi Ferencz* szerkeztet, a' folyó évre hirdetett kötete még nem érkezett meg Pesten. — A' fáradhatatlan *Fejér György* ez év' elején berekeszté 30 kötetnyi magyarhoni oklevéltárát az arpad-anjoui ház' korabeli kötetekhez adott mutatókötetettel (Index codicis diplom. Hungariae ecclesiastici ac civilis, stirpis arpadiano-andegavensis, ab anno 1301—1400. — Buda, egyetem' nyomt. n. 8.). — Fordítások: Nevezetességek a' világ' köz történettudományából, Bredow után (Pest, Eggenberger, 8.); *Magyarország' történetei* rövid előadásban a' hazai ifjúság' számára (Pest, Eggenb. 8.); a' *Zsidó nemzet' történetei* és ritka szokásai, Buxdorf János után (Pest, Beimel, 8.); 's *Napoleon császár' élete*, magyarítva Illés és Szekrényesy által (Pest, Károlyi, 8. 5 füzet). — A' nyelv' és literatura' történetét becses adatokkal gyarapítja *Horvát István* a' Tud. Gyűjt. jelen évi folyamatajában.

Az országismeret 's földírás' körében kevés van, mit említhetünk. Magyarországi geographia gyermekek' számára legujobban Pozsonyban jelent meg (Bucsánszkyánál, 8.), 's Pesten

az Albaché fordítva *Gegő* Nicephor által (Müllernél, 8.) amaz 12, ez 56 kr. — *Staut* Rosenberg' könyvét fordítá: London és lakosai jelen korunkban (Kassa, Ellinger, 8.).

Mathematicai tárgyú munka az academia' költségével készült legközelebb Londonban, t. i. *Babbage'* teljesen hibátlan logarithmainak 3d. kiadása *Nagy Károly'* magyar bevezetésével. Vannak példányok angol, német, sőt mind a' három nyelven, minthogy a' könyv külföldön is árultatik; 's fejér, sárga és zöld papiroson, mint kinek kinek szeme jobban szereti.

A' *természettudomány* legparlagabb szokott nálunk lenni; 's jelennen is egy, a' *Halley'* üstökösét tárgyazó munkácskán (ford. *Staut*; Kassa, *Werfer*; 8. rajzokkal) kívül nincs semmi. Így az *orvostudomány'* körében is csak *Lóståiner* munkálkodott, orvosi tanítást adván a' hirtelen veszedelmet okozható betegségekben való serény segedelemhozásról, a' sebésztanulók' számára (Pest, *Landerer'* bet., legnagyobb 8rét). *Diaeteticai* tartalmu *Vajda Péter'* írása a' férfiaságról (Kassa, *Literaturai Intézet*. 12.).

Annál jobban mivelletik a' *gazdaságtudomány*, külön ágaiban. *Burger'* jeles munkáját: a' *Mezei gazdaság'* kézi könyvét, *Csicseri Elek* fordította (2 kötet, Kassa, *Werfer*, n. 8rét). Az ismeretes *Aranybánya* újra jött ki 2 kötetben illy czimmel: Az őszinte és hasznos házi barát, városi és falusi gazdák' és gazdasszonyok' számára stb, összegyűjté *Zádor Elek* (Pest, *Heckenast*, 8rét); *Leibitzer János* a' „Földmivélet“ adja (Pest, *Hecken.* 8.), egy *névtelen* a' széna nélkül 's igen kevés zabbal való lóétetésnek ujonnan fölfedezett módját“ (Kassa, *Werfer*, 8.), ismét egy *névtelen* „Új általános kertészkönyvet“ (Kassa, *Literaturai Intézet*, n. 12rét képekkel), *Némethy József* a' szüret, borkészítés és borral bánásról értekezik (Pest, *Hecken.* 8.), *Kesselbauer Károly* a' tokaji borrhól, és a' tokaji bor-kereskedésről közli észrevételeit (német. és magyarul, Kassa, *Werfer'* bet. 8.); továbbá, ugyan *Werfernél* (Kassán, n. 4rétben, képpel) jelent meg egy „Mindenkori tőkélyes erdei és vadászati kalendárium, melly az erdőszet és vadászat körül minden hónapban előforduló foglalatosságokat magában foglalja; *Leibitzer* a' „Méhe-, selyembogár-, disznó- 's baromfitegyésztést“, 's ismét az, a' „gazdasági könyvtartást“ adja (mind kettő Pest, *Heckenast*, 8rét).

A' *művészségek* közül, a' hangászatnak nyertük most teoriáját: „Magyar Apollo“ czím alatt, számos példakkal, *Bartay András* által (Pest, *Kár.* bet. n. 8.).

Az *időszaki sajtó* évről évre munkásabb. I. Politicai, 's velők járó melléklapok : 1. Hazai 's külföldi Tudósítások, és Hasznos multságok; 2. Erdélyi híradó, és erd. társalkodó; 3. Jelenkor és társalkodó. A' bécsi Kurir' további sorsa még nincs eldöntve. II. Tudományos folyóirások; általánosak : 1. Tudományos Gyűjtemény; 2. Tudománytár. A' Felső-Magyarországi Minerva ez évre még nem jelent meg. Külön tudományos folyóirásai már csak a' hittudománynak vannak, mellyeket e' cikkely alatt említettem. III. Szépliteraturai folyóirások : 1. Regélő és Honművész, képekkel; 2. Rajzolatok a' társ. élet és divatvilágból. IV. Közhasznu folyóirások : 1. Fillértár, képekkel; 2. Vasárnapi ujság. — A' három széplit. és két historiai zsebkönyvek a' magok helyén voltak említve.

VEGYES KÖZLÉSEK.

H I D É P I T É S.

A' LUGOSI IVLÁNCZHID KRASSÓBAN.

A' lánczhidak délamerikai találmány; eleinte arra szolgáltak, hogy rajtok mély hegyörvényeken lehesse általgyalogolni; 's kötelekből és fából, néha vaslánczból is készülve, már igen korán divatban voltak. Nagyban legelőbb Angliában alkalmaztattak; 's midőn Brown kapitány 1820ban, közel a' berwiki kikötőhöz a' Tweed folyón által egy 77 bécsi öl hosszúságú lánczhidat épített volna, ezen építésmód a' continens' figyelmét is magára vonván, nem sokára enthusiasmusra gerjeszté a' mívelt Európát. Az építészet általa egyszerre egy nagynemű találmánnyal gazdagodott; 's lehetséges lön folyamokat 's örvényeket, kőnél 's mortálnál tartósabb anyaggal, 's középoszlopok nélkül, általhidjalni *). A' continens' tapsát nem sokára itt is ott is ezen jeles angol építmények' utánzásai követték, mellyeknél híven megtartatott a' forma 's az elv a' vasrészekre nézve, mellyeknek viselő erje pontosan megvizsgáltatott; de a' tornyokra és gyámoszlopokra nem fordíthatattak angol summák 's így az a' figyelem

*) „*Általhidlaló a' Dunát Pestnél*“, így ír Heltai, a' maga krónikájában, 1575ben; (I. a' győri kiadást, 2d. kötet. l. 384). Szerk.